

Bodø, 8. september 1987

Med forbehold om endringer

SPERRET til 8.9.87 kl 1900

Statsminister

Gro Harlem Brundtland

TID FOR REFORMER I DISTRIKTSPOLITIKKEN

I denne valgkampen har Arbeiderpartiet satt kommunenes og fylkenes sentrale velferdsoppgaver i sentrum: Bedringen av helsevesenet, de eldres situasjon og muligheter for aktiv deltakelse, barnehageutbyggingen, boligbygging og miljøproblemene.

Her ser vi at oppgavene er store og at vi må finne bedre løsninger. Her var innsatsen for dårlig i årene vi har bak oss - da vi hadde store oljeinntekter og burde satset langt sterkere.

Dette er viktige oppgaver også i distriktene. I 1970-årene da vi satset sterkere nettopp på disse feltene, fikk vi også en positiv utvikling i distrikts-Norge. Flyttestrømmen snudde og optimismen vendte tilbake.

I 80-årene fikk vi igjen tilbakeslag. Satsingen på privat forbruk, innstrammingen overfor kommuner og fylker skapte en ny sentraliseringsbølge.

Igjen er det vår oppgave å stå for fornyelsen, finne løsningene på nye behov og skape nye muligheter for den enkelte. Utgangspunktet er nå som før, den enkeltes hverdag. Og målet er stadig å skape nye muligheter, utvide friheten for den enkelte. Vi må sikre grunnlaget både for sysselsettingen og velferden.

1980-årene skulle vært mulighetenes ti-år. Vi hadde en god økonomi, overskudd i utenriksøkonomien og oljeinntektene strømmet inn som aldri før. 157 milliarder fikk vi i

oljeinntektet fram til 1985. Men hvordan ble mulighetene brukt ? De ble misbrukt.

De ble ikke først og fremst brukt til å styrke næringslivet. I stedet fikk vi økt import. De ble ikke først og fremst brukt i distriktene - men i de sentrale strøk. De ble ikke brukt til sosiale reformer - men til økt privat forbruk.

I stedet for et krafttak for forskning og utvikling, en styrking av næringslivet og satsing på sentrale velferdsoppgaver - fikk vi først en rekordstor arbeidsledighet på grunn av en for sterk innstramning på offentlige budsjetter, og deretter en kraftig øking i det private forbruket. Det økte med 40 milliarder på to år.

Hvis vi bare hadde brukt noen av alle disse milliardene til å bedre innsatsen i distriktene, helsevesenet, eldreomsorgen eller barnehageutbygging ville vi i dag stått langt bedre rustet til å møte de nye behovene.

Så opplever vi igjen, også i denne valgkampen, at Høyre spiller opp sin gamle, slitte melodi om skattelettelse.

Erkjennelsen av den økonomiske krise vi var bragt inn i vinteren 1986 er plutselig helt borte. For bare ti måneder siden erkjente også Høyre at vi ikke hadde råd til skattelettelse. Det sa Presthus på TV i oktober. Men nå lover de igjen lavere skatt for alle, samtidig som de skal øke innsatsen i helsevesenet, i skolen, i barnehageutbyggingen og til miljøtiltak.

Det Høyre nå anviser som vei ut av krisen er nøyaktig den samme politikken som de førte da de hadde ansvaret - og som førte oss inn i krisen. Det er kritiserer oss sterkest for - devalueringen og virkemidlene for å dempe det private forbruket - er nettopp det som har gitt de største bidragene til bedringen av økonomien.

Den økonomiske krisen vi kom inn i skyldtes ingen naturkatastrofe. Den skyldtes en gal politikk. Fallet i oljeprisene er bare halve forklaringen. Allerede før oljeprisene fallt, hadde vi store underskudd i økonomien.

Det var den kursen som ble fulgt som førte oss inn i krisen. Det var derfor vi trengte en ny kurs som peker ut av krisen.

Det ble Arbeiderpartiets oppgave å rydde opp i det Rettedal så korrekt har betegnet som et fallitbo. Vi har lagt om den økonomiske politikken og startet et bredt reformarbeide, i distriktpolitikken, i skattepolitikken, i helsepolitikken, i næringspolitikken. Det er skapt rom for en sterkere barnehageutbygging og bedring for barnefamiliene.

Det er satset langt sterkere på forskning og nyskaping, for et framtidsrettet næringsliv. Forskningsinnsatsen er økt med 600 millioner i 1987. Det er lagt en plan for bruk av informasjonsteknologi med en ekstrainsats på 300 millioner, og den distriktpolitiske innsatsen er økt med det samme beløp, med hovedvekt på kompetanseoppbygging.

Vi ligger faktisk foran ruta i forhold til vår handlingsplan for næringslivet fra 1985 når det gjelder satsingen på vårt framtidige produksjonsliv.

Denne linjen vil vi fortsette.

Nå kommer også resultatene, og det er de som teller. Vi selger mer til utlandet og kjøper mindre fra utlandet. Underskuddene blir mindre. Prisstigningen avtar. Vi må tilbake til slutten av 60-årene for å finne en så lav prisstigning som den vi har hatt de siste månedene.

Dette viser at den felles innsats vi nå gjør, peker framover og ut av krisen. Det nytter. Likevel er det langt fram. Vi kan ikke - som Høyre nå gjør - undergrave viljen til ansvar og felles løft - annonsere at faren er over. For det er jo det signalet Høyres-ledelsen gir med sine gamle oppskrifter om skattelettelse til tross for det store underskuddet i utenriksøkonomien og til tross for lave oljeinntekter.

Riktignok har vi oppnådd mye på de 15 månedene som er gått - men ikke så mye - at vi kan si at jobben er gjort. Men slik sett er det jo litt av en attest til Regjeringens arbeid Høyre nå gir med alle sine nye løfter....

Vi må fortsatt stå sammen og gjennomføre en nødvendig reformpolitikk for at vi skal kunne gå inn i 90-årene, ikke bare som et rikt samfunn, men som et trygt samfunn med nye muligheter og et styrket næringsliv. Med en utvikling som peker framover og som sikrer de nye generasjonenes behov.

For det finnes ingen vei utenom hovedoppgaven: Å gjenvinne balansen i norsk økonomi. Vi kan ikke fortsette å bruke mer enn vi tjener, verken som privatpersoner eller som nasjon. Derfor må vi igjen få en ny vekst og en annerledes vekst.

Vi skal greie oppgaven. For vår viktigste ressurs er ikke oljen, men innsatsen fra hver enkelt - våre kunnskaper og vår arbeidsglede. Det er hva vi sammen kan skape, som avgjør hva vi kan greie. Da må vi også gjenreise vårt gamle slagord - "By og land, hånd i hånd".

Det er like aktuelt i dag. Utflyttingen fra distriktene økte, befolkningstallet gikk ned, spesielt her i Nord-Norge. Det er enda ett tegn på at vi i første halvdel av 1980-årene opplevde en økende ubalanse mellom de ulike deler av landet. Dette har skapt uro og usikkerhet om fremtidsmulighetene i distriktene.

For Arbeiderpartiet og Regjeringen er den en hovedoppgave å snu denne utviklingen. Derfor økte vi bevilgningene til de distriktpolitiske virkemidlene med 20 % i årets statsbudsjett, fire ganger så sterkt som året før - og det i et år hvor hovedoppgaven var å stramme til i norsk økonomi på grunn av den store svikten i utenriksøkonomien. Samtidig begynte vi omleggingen og reformene også i distriktpolitikken.

Vi må bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Dette dreier seg om trygghet for den enkelte, om gode oppvekst- og livsvilkår i alle deler av landet. Men det dreier seg også om vår nasjonale økonomi, om å bruke ressursene i distriktene til å skape vekst og ikke minst om å redusere hva det koster å ha et så sterkt press i byene som vi har hatt i de senere år.

Det vil i årene som kommer være behov for store omstillinger og nyetableringer i distrikts-Norge. Her vil ofte kunnskap være en like viktig ressurs som råvarer. For å kunne trekke denne kunnskapen til distriktenes næringsliv er det behov for å bygge opp et effektivt formidlingsapparat på regionalt nivå. Dette er bakgrunnen for Regjeringens sterke satsing på oppbygging av regionale kunnskapsmiljøer. Her i Nordland og ikke minst i Bodø har en jo fått et stort og slagkraftig miljø på distriktshøgskolen og i Nordlands-forskning.

Gjennom et samarbeide med Norsk Data skal kompetansesentraene utstyres med kraftige data-anlegg. Seks av disse skal ligge i Nord-Norge, blant annet ett her i Bodø. Slik kan vi utnytte moderne teknikk og utjevne den spesielle fordelene bedrifter og forskningsmiljøer har av å befinne seg i sentrale strøk.

Distriktpolitikken dreier seg både om å skape mer og fordele bedre. I økende grad vil distriktpolitikk bli vekstpolitikk. Det dreier seg om å utløse lokalt initiativ som kan skape ny virksomhet. Gjennom en utstrakt delegering til kommuner og fylker regner vi med å oppnå en bedre samordning av de ulike distriktpolitiske virkemidlene.

Når flere får mer utdanning og yrkesdeltakelsen for kvinner har økt, stiller det distriktpolitikken overfor nye utfordringer. Et bosted for 2-inntektsfamilien må kunne tilby jobb og karrieremuligheter for begge kjønn. På 1970-tallet ble det skapt svært mange arbeidsplasser i distriktene for kvinner gjennom utbyggingen av den offentlige sektor. I årene fremover må oppmerksomheten i større grad rettes mot kvinnes arbeidsmuligheter i den private sektor. I 1987-budsjettet ble 7 millioner kroner satt av til spesielle distriktpolitiske tiltak for kvinner, bl.a. knyttet til kommunalt tiltaksarbeid, opplæring i bedrifter og etablererkurs.

I nær tilknytning til dette er bedre service og miljø i distriktene en stor utfordring i distriktpolitikken. Utdanning, fritids- og kulturtilbud betyr mye for hvor folk velger å bo. Stadig flere kommuner oppdager at barnehagetilbud er viktig for å få unge familier til å slå seg ned.

Det er derfor en viktig oppgave å utvikle levedyktige sentra i distriktene som har tilstrekkelig allsidig servicetilbud. Tjenesteyting vil i fremtiden også spille en mer dominerende rolle i økonomien, og vil skape mange nye arbeidsplasser. Ved utformingen av de distriktpolitiske tiltakene legger vi derfor økende vekt på dette. Det kan nå gis støtte fra Distriktenes Utbyggingsfond til bedriftsbarnehager. Tiltaksprogrammet for privat tjenesteyting har stedsutvikling og kultur og miljø som to viktige satsingsområder.

Vi ønsker å gi kommunene og fylkene selv større ansvar og større mulighet til å satse på de områder hvor det trengs. Her er de kommunale næringsfondene en god start. Disse skal disponeres av kommunene og brukes til å starte ny virksomhet eller videreutvikle eksisterende bedrifter. 35 kommuner i Nord-Norge har i år fått 1 million hver til et slikt fond.

Utviklingen i distriktene blir ikke bare bestemt av det vi tradisjonelt kaller distriktpolitikk. Størstedelen av de midlene staten setter inn og som har en distriktpolitisk begrunnelse gir næringsoverføringene, først og fremst til landbruk, fiskeri og industri.

I tillegg kommer midler til samferdselsformål, arbeidsmarkedstiltak osv. Alle disse virkemidler/tiltak administreres i dag av en rekke organ på lokalt nivå, delvis fylkeskommunale og delvis statlige. Tiltakene overlapper delvis hverandre og er ofte for lite samordnet. En ny og mer effektiv distriktpolitikk krever at man i langt større grad ser virkemidler/tiltak i sammenheng.

Nordland fylkeskommune har selv beregnet at statens innsats i distriktpolitikken, næringspolitikken og arbeidsmarkedspolitikken til sammen utgjør om lag 1,5 milliarder kroner.

Jeg er overbevist om at vi kan arbeide oss frem til en bedre bruk av disse midlene dersom vi samordner den statlige og den fylkeskommunale planleggingen bedre. I Nordland skal fem

kommuner prøve ut en samordning av de forskjellige næringsetatene. Regjeringen ønsker også å gjøre forsøk med en slik samordning på fylkesplan, og her peker Nordland seg naturlig ut som prøvefylke.

Vi må se kritisk på regelverk og ansvarsfordeling som kan tenkes å hindre eller forsinke en aktiv næringspolitikk i fylkeskommunene.

Regjeringen vil legge fram en Stortingsmelding om distriktpolitikk og regionalutvikling våren 1989 hvor blant annet erfaringene fra de mange forsøk og tiltak som nå er igang, skal vurderes.

De siste tallene for den regionale befolkningsutviklingen viser at det nytter. I fjerde kvartal 1986 og de to første kvartaler 1987 økte f.eks. folketallet i den nordlige landsdel.

Andre trekk bekrefter denne positive utviklingen: Et eksempel er utviklingen i industriinvesteringene, der det fra 1987 til 1988 ventes klar vekst i distrikts-Norge. I første halvdel av 1987 har det også vært et gledelig fall i arbeidsledigheten i distriktene, fra vel 23 000 registrerte ledige i januar til noe under 15 000 ledige i juni.

Når vi legger om kursen og satser på andre verdier, kommer også resultatene. Og det er de som teller.

Regjeringen vil fortsette omleggingen og effektiviseringen av distriktpolitikken. Øke støtten til bedriftsutvikling og kompetanseheving.

Gjennom den nye given i distriktpolitikken kan vi sørge for at det ikke er ungdommen, men pessimismen som forlater distrikts-Norge.

Men det er også viktig hvilke verdier, hvilke holdninger og hvilke mål man har lokalt. Derfor betyr det noe hvem som sitter i kommunestyre og fylkesting. Det har ansvar for viktige oppgaver.

Vi må satse sterkere på barnehageutbyggingen. Barnas framtid og livsmiljø er det viktigste perspektivet når vi ser

framover. Derfor har vi satt opp målet: Barnehageplass til alle.

Vi må igjen bygge 10 000 nye barnehageplasser pr år. Her sviktet det i første halvdel av 80-årene, da utbyggingen sank ned til 4000 plasser i året. Men den takten ville det tatt 40 år å nå målet om barnehage for alle.

Barnehagetilbudene er viktig for barna. Det gir dem en best mulig start i livet. De trenger samvær og fellesskap med andre. De trenger det pedagogiske og sosiale tilbud som barnehager er. Men barnehagene er også viktig for kommunene med tanke på et stabilt arbeids- og næringsliv. Slik er barnehageutbyggingen en del både av velferdspolitikken og næringspolitikken.

*

Vi har store oppgaver i helsevesenet. Mange mennesker må vente for lenge på behandling - og den medisinske utvikling åpner for muligheter vi ikke tidligere hadde. Tryggheten ved at vi har et helsevesen som er der når vi trenger det, er en av kjerneverdiene i vårt samfunn. Det er det siste vi må gi slipp på.

Vi skal sikre helsetilbudene og den verdighet det gir vårt samfunn. Da må vi sikre kommunenes og fylkenes økonomi og satse videre på effektivisering og forbedring. Den linjen har vi fulgt fra vi overtok. Gjennom et bredt handlingsprogram har vi satt igang over 50 forsøk for å finne nye, bedre og mer effektive måter å organisere arbeidet på. Det enkelte sykehus har fått større ansvar og handlefrihet. Utdanningskapasiteten for pleiepersonell er økt.

Det er gjennom slike tiltak vi må mobilisere for et bedre helsevesen for å sikre en høy standard, en rettferdig fordeling av tilbudene.

Vi inviterer nå fylker og kommuner til å lage handlingsplaner for et bedre helsevesen. Regjeringen skal på sin side bidra gjennom en ekstraordinær innsats. Vi vil sterkt

øke tilskuddene til behandling av pasienter på dagtid og ved politiklinikkene. Gjennom ekstra statstilskudd til bygging og drift skal det startes 1000 nye barnehageplasser for helseinstitusjonene - og vi skal utdanne enda fler sykepleiere og hjelpepleiere.

*

Også i boligpolitikken er det behov for reformer. Også her har utviklingen gjennom flere år gått i gal retning.

Husbankens rolle ble sterkt redusert og boligbyggingen sank fra 37 000 til 26 000 i året !

Vi vil øke Husbankens og Postsparebankens rolle som boligbank. I Husbanken vil vi foreslå en ny og gunstig låneordning, med lang avdragstid og lav rente, og med en utlånsramme på 1 milliard. Den samme ordningen vil vi innføre også i Landbruksbanken. I Postsparebanken vil vi femdoble utlånsrammene for ungdomslån. Slik kan det neste år bli finansiert 25% flere boliger med slike gunstige lånevilkår enn i år.

Vi må også øke boligbyggingen og det må bygges flere små leiligheter. Utlånsrammen for utleieboliger for ungdom skal fordobles og vi skal øke byggingen av elev- og studentboliger.

Vår utfordring til de borgerlige partiene - som i juni skar ned utlånsrammene i Husbanken og satte rente opp - er at de gir sin støtte til dette opplegget. For akkurat nå i valgkampen har de jo gitt uttrykk for en så stor iver etter økt innsats også på dette området.

En større rolle for statsbankene i boligfinansieringen vil også være et bidrag til å få renten ned i bankene. Utviklingen i økonomien, den lave prisstigningen og dempingen av privat forbruk gir nå grunnlag for en rentenedgang. Nye tall tyder også på at veksten i utlånene nå avtar. Det styrker mulighetene for at renten vil gå ned i år.

Vi vil fortsette samarbeidet med bankene om å skjerme boligrenten spesielt og om de spesielt gunstige ungdomslånene.

I år er det lånt ut 4 milliarder kroner til såkalte førstehjemslån i bankene, hvor renten er klart lavere enn på andre boliglån og forbrukslån.

Avslutning

Stadig fler ser at utviklingen i første halvdel av 80-årene ikke førte fram. Det ble nødvendig med en ny kurs. Arbeiderpartiet fikk ansvaret for omleggingen. Det har vært nødvendig også med upopulære tiltak for å bygge bro over gapet som var oppstått mellom det vi bruker og det vi skaper.

Troen på at vi klarer oss best alene var et blindspor. Ensidig satsing på privat forbruk skapte ingen varig vekst, men førte oss inn i en krise. Det var da også her i Nord-Norge og i andre deler av distrikts-Norge man klarest sa fra at man ønsket en annen kurs, ved Stortingsvalget i 1985.

Arbeiderpartiet inviterer til samarbeide for å møte de store utfordringene vi står overfor. Det krever innsats av alle. Det krever at vi går sammen om ansvar.

Vi må bygge bro over nye skiller mellom distrikter, grupper og generasjoner.

Valget gjelder våre muligheter til å gjennomføre nødvendige reformer gjennom felles løft, lokalt og nasjonalt.

Vi må skape mer og vi må fordele bedre. De to oppgavene henger nøye sammen. Uten en rettferdig fordeling får vi ikke utnyttet alle muligheter, alles evner og innsatsvilje. Et samfunn uten store forskjeller er ikke bare et mer rettferdig samfunn, det er også et bedre samfunn, og et samfunn hvor vi er i stand til å yte mer. Det er hva vi sammen skaper, summen av vår innsats, som er grunnlaget for vår velferd og fremtid.

Derfor: La ikke andre bestemme for deg. Møt frem på valgdagen og de gin stemme.